

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä mahdollisuudesta lausua otsikossa mainittuun luonnokseen liittyen sekä lausuu opetus- ja kulttuuriministeriölle kunnioittaen seuraavaa:

Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry:n mukainen ammatillinen koulutus pähkinäkuoressa tulevaisuudessa

Laadukas ammatillinen koulutus perustuu vapaaehtoisuuteen, henkilökohtaistamiseen ja yhdenvertaisuuteen. Ammatillista koulutusta arvostetaan yhteiskunnallisesti, ja amikset ovat aidosti ylpeitä osaamisestaan ja tutkinnoistaan. Rahoitus on turvattu pitkällä aikavälillä, ja koulutus on yhtä laadukasta oppilaitoksesta riippumatta. Kaikilla on oikeus hakeutua opiskelemaan ammatilliseen koulutukseen peruskoulun jälkeen haluamassaan elämänvaiheessa ja päästä täydentämään osaamistaan ympäri Suomen. Kenenkään taloudellinen tilanne ei ole esteenä opinnoille, sekä opintojen ja työelämän yhdistäminen toimii joustavasti toisiaan tukien. Koulutus on vahvasti osaamisperusteista, joka tarjoaa jatko-opintokelpoisuuden korkea-asteelle. Jokaisella nuorella on oikeus saada tarvitsemaansa tukea opintoihin ja edetä itselleen sopivassa tahdissa. Opiskelijoiden terveyttä ja hyvinvointia tuetaan ja kaikki pääsevät opiskeluterveydenhuollon palveluiden piiriin. Osallisuus näkyy oppilaitosten arjessa, ja opiskelijoilla on monipuoliset aidot mahdollisuudet vaikuttaa itseään koskeviin asioihin.

Yleistä

OSKU katsoo, että koulutuspoliittinen selonteko ei ole ehjä kokonaisuus vaan siitä puuttuu kokonaiskuva. OSKU on myös pettynyt, ettei valmistelussa ole kuultu tarpeeksi sidosryhmiä ja selonteko on kirjoitettu kiireellä. Visiossa keskitytään hyvin pitkälti vain koulutustason nostoon, eikä juurikaan ammatillisten taitojen vahvistamiseen. Ammatillisen koulutuksen pääsääntöinen tehtävä

valmistaa osaavia ammattilaisia työelämään ja yrittäjiksi on sivuutettu, ja ammatillista koulutusta halutaan muuttaa lähemmäksi lukiokoulutusta. OSKU vastustaa vahvasti nuorisokoulua tai edes sen kaltaista järjestelmää ja haluaa pitää duaalimallista myös tulevaisuudessa tiukasti kiinni. Tilojen osalta on ehdottoman kannatettavaa tehdä yhteistyötä lukion välillä, mutta sisällöllisesti koulutuspolut täytyy pitää ominaan ja mahdollistaa kaikille kaksoistutkinnon suorittamiseen mahdollisuudet. Lausunnossa ei ole mainittu yrittäjyyskasvatusta, jota tarvitaan lisää erityisesti ammatilliseen koulutukseen, josta valmistuneista huomattava osa suuntaa yrittäjyyteen. Opiskelijoiden hyvinvointiin ja terveyteen on keskitytty ainoastaan hyvin lyhyesti, vaikka erityisesti opiskelijoiden mielenterveysongelmat ovat lisääntyneet ja kaipaavat kipeästi korjausta.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Koulutuksen ja tutkimuksen tavoitteet ja toimenpiteet

”Toisen asteen koulutus luo opiskelijalle vahvan sivistyksellisen perustan. Opintojen myötä opiskelijat kehittyvät aktiivisiksi kansalaisiksi ja täysivaltaisiksi yhteiskunnan jäseniksi. Toisen asteen koulutus turvaa koko nuorisoikäluokalle vahvan yleissivistävän ja ammatillisen perustan jatko-opintoihin ja työelämään siirtymistä varten sekä mahdollistaa osaltaan työikäisen väestön osaamisen kehittämisen. Toisen asteen koulutuksen tulee vastaisuudessa kyetä muuttamaan yhteiskunnan ja työmarkkinoiden mukana. Työelämän muutos vaatii muutoksia opetuksen sisällöissä ja väestörakenne tulee vaikuttamaan koulutuksen järjestämisen edellytyksiin.”

OSKU muistuttaa, että ammatillisen koulutuksen tehtävä ammatillisen koulutuksen lain mukaan on ”-- kohottaa ja ylläpitää väestön ammatillista osaamista, antaa mahdollisuus ammattitaidon osoittamiseen sen hankkimistavasta riippumatta, kehittää työ- ja elinkeinoelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin, edistää työllisyyttä, antaa valmiuksia yrittäjyyteen ja työ- ja toimintakyvyn jatkuvaan ylläpitoon sekä tukea elinikäistä oppimista ja ammatillista kasvua.” Tämä puoli on OSKUn näkemyksen mukaan unohdettu tyystin yleissivistävän ja jatko-opintokelpoisuuden korostamisen varjoon. Se herättää suurta huolta siitä, ollaanko ammatillisen koulutuksen tarkoitusta muuttamassa tulevaisuudessa.

OSKUn mielestä nuorten osallisuutta ja päätösvaltaa tulee lisätä merkittävästi, ja aktiiviseen kansalaisuuteen kasvattamista tulee lisätä jo perusasteelta alkaen. Nuorten opiskelijoiden kohdalla ammattiin valmistuminen ja työelämään siirtyminen tarkoittaa myös kasvamista yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi, jolloin olisi ymmärrettävä, miten yhteiskunta toimii. Nykyisin ammatillinen koulutus ei anna tähän riittäviä valmiuksia, ja yhteiskuntaoppia sisältyy ammatilliseen perustutkintoon niin vähän, että sen perusteella omia vaikutusmahdollisuuksiaan ei voi ymmärtää eikä kiinnostua äänestamisestä tai vaikuttamisesta. Yhteiskunnallisten taitojen harjoittelua on lisättävä ammatillisessa koulutuksessa ja kansalaisyhteiskunta on saatava luonnolliseksi osaksi ammatillisten oppilaitosten arkea. Opiskelijoita on myös kannustettava opiskelijatoimintaan ja aktiiviseen vaikuttamiseen omassa oppilaitosyhteisössään.

OSKU haluaa myös kaikille ammattiin opiskeleville opetusta taloustaidoista. Oman talouden hallinta ja sen hankaluudet voivat tulla varsinkin opiskelujen perässä muuttavalle nuorelle yllätyksenä nuoren muuttaessa pois lapsuudenkodistaan. Kaikki eivät saa lapsuudenkodista sellaisia eväitä, joilla itsenäisestä elämästä selviäisi. Tarvitaan perehdytystä etuuskien, pankkiasioiden ja työnhaun maailmaan.

”Rahoituksen ennakoitavuus ja pitkäjänteisyys ovat edellytyksiä koulutukselle ja tutkimukselle asetettävien tavoitteiden saavuttamiseksi.”

OSKU kannattaa kirjausta lämpimästi ja vaatii konkreettista suunnitelmaa sen toteuttamiseksi. Ammatillinen koulutus on kärsinyt suurimmista koulutusleikkauksista vuosien 2013-2019 välillä. Yksikään toinen koulutusmuoto ei kärsinyt yhtä suurista leikkauksista, ja samaan aikaan toteutettiin suurin ammatillisen koulutuksen uudistus vuosikymmeniin. 2019 jälkeen leikkauksia ei ole tehty, ja osittain rahoitusta on lisätty. Se ei kuitenkaan ole korvannut puuttuvaa rahoitusta, mistä ammatillinen koulutus ja sen laatu jatkuvasti kärsivät.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien saaman perusrahoituksen tasoa on myös nostettava ja lukuisista erillisistä, oppilaitoksia kuormittavista rahoitushakuprosesseista on pyrittävä eroon. On tärkeää, että oppilaitokset voivat keskittyä ydintehtäväänsä eli opetukseen jatkuvien rahoitushakemusten tekemisten sijaan. Pitkäjänteisesti suunniteltu työ oppilaitoksissa on niin henkilöstön, työelämän kuin opiskelijoidenkin etu. OSKU kannattaa perusrahoituksen osuuden pitämistä vähintään 70% tasolla ammatillisen koulutuksen rahoituksesta.

Opiskelijoiden aidon osallisuuden toteutuminen sekä opiskelija- ja tutortoiminnan tukemisen taso tulee nähdä myös yhtenä oppilaitoksen arviointikriteerinä. Opiskelijoiden osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumista on jatkossa arvioitava yhtenä oppilaitoksen rahoituksen perusteena.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Toinen aste

”Opintoja voidaan kehittää niin, että niiden aikana on mahdollista nykyistä joustavammin yhdistää ammattiin valmistavia ja yleissivistäviä sisältöjä. Esimerkiksi yleissivistävien sisältöjen vahvistaminen osana ammatillista koulutusta edesauttaa tosiasiallisten jatko-opintovalmiuksien syntymistä ja tasapainottaa siirtymiä toiselta asteelta korkea-asteelle.”

OSKU pitää ehdottoman tärkeänä, että ammatillisten opiskelijoiden on halutessaan helppoa suorittaa kaksoistutkinto tai täydentää osaamistaan yksittäisillä lukiokursseilla. OSKU vastustaa kuitenkin ehdottomasti sitä, että ammatilliseen koulutukseen tuotaisiin kaikille pakolliseksi lisää yleissivistäviä opintoja. Tämä heikentäisi ammatillisen koulutuksen vetovoimaa, ja toisi tietyille osalle erilaisia haasteita tutkinnon suorittamiseksi. Sen sijaan nykyisiä yleissivistäviä sisältöjä on kehitettävä niin, etteivät ne ole vain peruskoulun kertausta, ja että ne palvelevat ja täydentävät ammatillisia opintoja.

”Turvataan kaikille toisen asteen opiskelijoille heidän tarpeisiinsa vastaavat opiskeluhuollon palvelut sekä mahdollisuus henkistä ja fyysistä hyvinvointia tukevaan toimintaan oppilaitosyhteisössä yhdenvertaisesti maan kaikissa osissa toimintatapoja ja tarvittaessa myös lainsäädäntöä ja rahoitusjärjestelmiä kehittämällä.”

OSKU kannattaa kirjausta, ja toivoo sen toteutumista pikimmiten opiskelijoiden hyvinvoinnin parantamiseksi.

”Madalletaan lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen raja-aitoja ja vähennetään samalla näiden koulutusmuotojen eroihin perustuvien mielikuvien vaikutusta valintaan lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen välillä.

Kehitetään ammatillisten tutkintojen perusteita ja lukion opetussuunnitelmia niin, että ammatillisten tutkintojen osia tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueita ja lukion opintojaksoja voidaan yhdistellä nykyistä joustavammin opiskelijoiden, jatko-opintojen ja työelämän osaamistarpeiden pohjalta. Varmistetaan, että yhdistelyä voidaan tosiasiallisesti toteuttaa kaikkialla Suomessa, ja kehitetään rahoitusjärjestelmiä tukemaan tavoitetta.

Lisätään ammatillisten perustutkintojen yhteisten tutkinnon osien osuutta tutkinnossa tai tarjotaan muulla tavoin mahdollisuus suorittaa nykyistä joustavammin ja laajemmin yleissivistäviä ja perustaitoja vahvistavia osaamiskokonaisuuksia ammatillisessa koulutuksessa.”

OSKU uskoo valinnanvapauteen ja yksilön päätäntäkykyyn omista intresseistään. Opintojen laatu on tärkeää ja se pysyy hyvänä jatkossakin, kun toinen aste perustuu duaalimalliin eikä nuorisokoulua ajeta missään muodossa eteenpäin. OSKU katsoo, että yhdistelmä­tutkinnosta ei pidä tehdä helpompaa ja kevyempää välimuotoa yhtenäisen toisen asteen nimissä, mutta ammatillisen tutkinnon tulisi korvata yksi kirjoitettu aine. Ammatillinen koulutus kärsii vahvasti vetovoimaongelmasta, jonka vuoksi yhteiskunnassa on edelleen paljon kehitettävää erilaisten asenteiden saralla. Peruskoulun päättävillä tulee olla kattavasti tietoa, jotta jokaiselle löytyy sopivin koulutusmuoto.

”Toisen asteen koulutuksen toimintaedellytysten turvaamiseksi ja koko maan kattavan saavutettavuuden varmistamiseksi käynnistetään kokonaisvaltainen ja pitkäjänteinen uudistamisohjelma. Ohjelmalle asetetaan valtakunnalliset tavoitteet, mutta se toteutetaan

alueelliset erityispiirteet huomioon ottaen. Toteutettavat ratkaisut voivat olla erilaisia maan eri alueilla, ja ne voivat toteutua eritahtisina. Uudistuksen toimeenpanolle laaditaan tiekartta, jossa määritellään tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavat keskeiset toimenpiteet ja niiden aikataulut sekä resurssit. Huomioon on otettava ainakin väestömuutoksen erilaisuus ja eritahtisuus, alueen väestön koulutustaso, kansalliskielet ja alueen elinkeinorakenne. Uudistustyön yhteydessä arvioidaan, millä tavoin pienenevän väestöpohjan alueiden vaikea kustannusrakenne tulisi ottaa huomioon valtionosuuden määräytymisperusteissa.”

Toisen asteen ammatillinen koulutus on kokenut valtavia uudistuksia viime vuosina, jotka on toteutettu hyvin nopealla tahdilla; ammatillisen koulutuksen reformi ja nyt oppivelvollisuuden pidentäminen. Ammatillisen koulutuksen on tietysti mukauduttava tulevaisuuden muutoksiin ja kehityttävä, mutta kuvauksessa mainittu uudistamisohjelma kuulostaa suurelta hankkeelta toisten suurien uudistamishankkeiden perään. On ensisijaisen tärkeää saada oppivelvollisuus toimeenpantua hyvin, arvioida lyhyellä ja pitkällä aikavälillä sen vaikutuksia sekä tehtävä loppuun tutkintojen perusteiden uudistukset. OSKU suhtautuu varauksella suunnitelmiin suurista uusista uudistuksista ammatilliseen koulutukseen, kun edellisiä ei olla vielä saatettu loppuun.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

-

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

-

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

-

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Ammatillinen koulutus on erinomainen vaihtoehto peruskoulunsa päättävälle nuorelle kuin osaamistaan täydentävälle aikuiselle. Se on tärkeä osa suomalaista koulutusjärjestelmää, ja keskeinen osa jatkuvasti korostuvassa jatkuvassa oppimisessä. Ammatillisen koulutuksen rahoituksessa on huomioitava nykyistä paremmin ammatillisen koulutuksen moninaiset tehtävät ja esimerkiksi ammatillisen koulutuksen rooli jatkuvan oppimisen haasteeseen vastaamisessa. Myös pelkkien tutkinnonosien suorittaminen on nykyisin mahdollista ja tätä mahdollisuutta tulee aktiivisesti markkinoida sekä opiskelijoille että työnantajille. Elinikäinen oppiminen tulee aidosti olla kaikkien saavutettavissa, eikä osaamisen täydennys työelämässä saa olla varallisuudesta kiinni.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

-

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

Opintotuki

”Opintotukea kehitetään yhdenvertaisten koulutusmahdollisuuksien edistämiseksi. Riittävällä opintotuella mahdollistetaan päätoiminen opiskelu ja tutkinnon suorittaminen määräajassa. Opintotuen kehittämistyössä huomioidaan myös sosiaaliturvauudistuksen tavoitteet.

Merkittävä osa opintotuesta on valtion takamaa markkinaehtoista opintolainaa (650 e/kk). Opintolainan tulee olla turvallinen ja kannustava opintojen rahoitusmuoto. Opintolaina korostaa koulutuksen investointiluonnetta. Järjestelmään liittyy kannustin ripeään opiskeluun, sillä valtio voi maksaa määräajassa ensimmäisen korkeakoulututkinnon suorittaneen opintovelallisen lainasta osan suoraan pankkiin (opintolainahyvitys)

Opiskelijan omia tulorajoja korotetaan opiskelun ja työssäkäynnin yhdistämisen edistämiseksi. Opintotukeen vaikuttavia vanhempien tulorajoja tarkistetaan tulotason noustessa, jotta tarveharkinta ei kiristyisi.”

Nykytilanteessa lainsäädäntö kohtelee eriarvoisesti toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa opiskelevia verrattuna korkeakouluopiskelijoihin, joilla palkalliset harjoittelujaksot eivät vaikuta opintotukioikeuteen, vaan näistä kertyvät ansiotulot huomioidaan opintotuen tulovalvonnan yhteydessä. Osa ammatillisen koulutuksen harjoittelusta voi olla kestoltaan vain muutamia viikkoja, ja on kohtuutonta, että opiskelijat joutuvat kelan perintäkierteeseen harjoittelujen vuoksi. Opintotuen tulee mahdollistaa oppisopimuksella opiskelu tulorajoihin perustuen. Työn tekemisestä ei koskaan tule rangaista, eikä opiskelijoiden työntekoa tule nähdä huonona asiana. Tämän vuoksi tulorajoja tulee korottaa reilusti.

Huoltajien tulot eivät saisi vaikuttaa nykyisenkaltaisesti, esimerkiksi, että huoltajan uuden aviopuolison tulot voivat estää vanhemman luona asuvalta opiskelijalta tuet, vaikkei huoltajan uudella puolisolalla ole elatusvelvollisuutta opiskelijaan. Yhä useampi opiskelija joutuu nykyään muuttamaan koulutuksen perässä varhaisessa vaiheessa pois vanhempien luota. OSKU vaatii, että huoltajien tulojen vaikutus opintotukeen on poistettava ja myös alle 17-vuotiaat on otettava opintotuen piiriin.

Opintojen rahoittamiseen toisella asteella on saatavilla myös opintolainaa. Opintotukijärjestelmää ei kuitenkaan tule kehittää lainapainotteiseksi, eikä opiskelijan toimeentulon edellytyksenä saa olla opintolainan nostaminen. OSKU myös vaatii, että opiskelijalta ei saa evätä oikeutetta toimeentulotukeen sillä perusteella, että hän ei ole nostanut opintolainaa.

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

-

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät. Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

-

Pohjanvirta Aino
Suomen Opiskelija-Allianssi -OSKU ry

Holsti Emma
Suomen Opiskelija Allianssi - OSKU ry